

Så här kan du ta dig hit **med bil**:

Ta av från E 6 vid IKEA och kör mot Lindome centrum.

Ta till höger vid skylt FLABÄCK och kör under E 6.

Sväng till höger och parkera på parkeringsplatsen.

Så här tar du dig hit **med buss**:

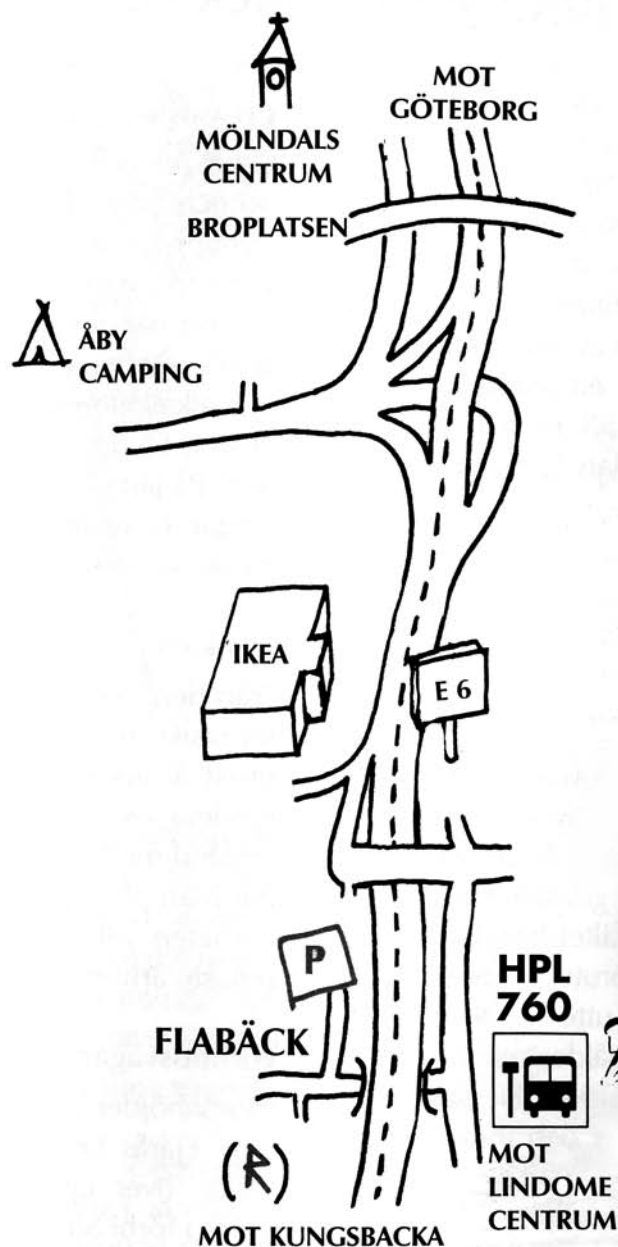
Ta buss 760 från t ex Heden i Göteborg eller Broplatsen vid Mölndals centrum till hållplatsen Mölndal FLABÄCK.

Gå sedan under E 6 och ta till höger.

Gå till parkeringsplatsen.

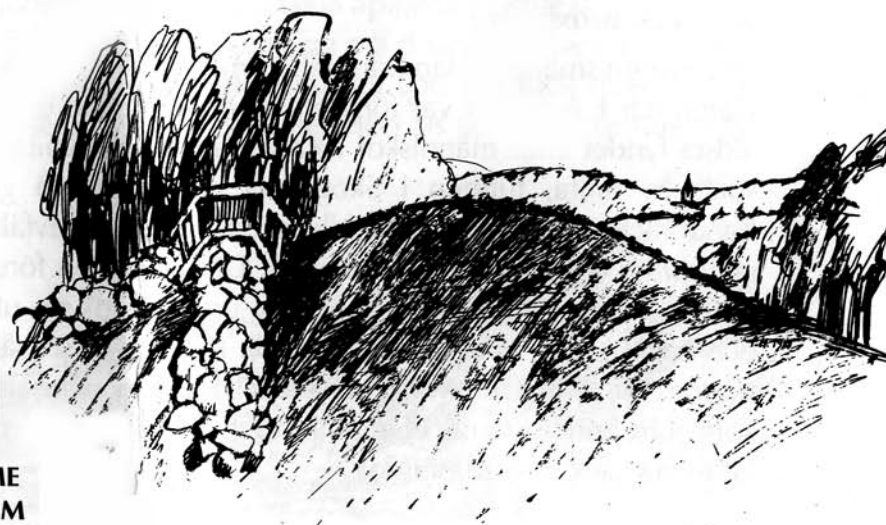
Vid parkeringsplatsen finns en **orienteringstavla och broschyrer**.

Promenaden är markerad med fyrkantiga trästolpar med orange rand upptill. Den är ca 2 km lång och leder genom fina naturområden förbi intressanta lämningar från människor som levt här under de senaste 4000 åren.

Denna broschyr gäller område 3 i Mölndals kulturminnesvårdsprogram

Natur och Kulturstig

Flabäck-Karlabräcka

① FLABÄCKSSTENEN

Flabäck har länge utgjort gräns mellan Kållered i Västergötland och Lindome i Halland. Då Halland tillhörde Danmark hölls här tre gränsmöten mellan danska och svenska sändebud omkring år 1600.

② HÄLLKISTAN

Hällkistan var en typ av släktgrav som började användas under bondestenåldern för ca 4000 år sedan. I den begravdes döda under ceremonier som bara kan anas genom fynden.

③ HÖGEN PÅ GRAVFÄLTET

Denna gravhög är från övergångstiden mellan brons- och järnåldern, dvs 2000-2500 år gammal. Den döde brändes och urnan med benrester begravdes ibland i en sådan hög uppbyggd av sten och jord. Från högen har man fin utsikt mot Lindome.

④ ODLINGSLANDSKAPET

Jorden på Karlabräckas moränhöjdygg är finkornig och ganska lätt. Den har varit lätt att bearbeta med årder, med vilken man kryssplöjde små, närmast kvadratiska åkrar. När järnplogen senare kom i bruk plöjde man långsmala fält.

⑤ SOLDATHÖGARNA

När E 6 byggdes på 1960-talet undersöktes Soldathögarna; ett gravfält med ca 75 gravar. De flesta fynden i gravarna daterades till järnåldern och är 2000-2500 år gamla.

⑥ HÅLVÄGEN

Vägen har bitvis nötts ner genom flitig användning så att höga slanter bildats. Denna hålväg ledde från Karlabräckas krön genom gravfältet vid Soldathögarna och bort mot Lindome. Där mötte den en forntidsväg som gick parallellt med kusten.

⑦ GRAVFÄLTET PÅ KARLABRÄCKA

På detta gravfält på gränsen mellan Fagered och Gastorp finns ett 25-tal högar och stensättningar från övergången mellan brons- och järnåldern för ca 2500 år sedan. Hela området har varit bebott sedan stenåldern. På åkermarken intill gravfältet har man funnit flintredskap och avslag.

⑧ FORNBORGEN PÅ BORGERÅS

Uppe på västra sidan av berget finns en 2-4 m bred och 18 m lång stenvall, som varit en del i en fornborg. Från borgen har man utsikt över Kållered.

Vidare information lämnas av Mölndals museum, Kvarnbygatan 12, Mölndal, tel: 031-315 16 50 (vx).

Utgiven av Mölndals Kultur- och Fritidsförvaltning 1997. Tryckt av Originaltryck AB, Lindome.

Natur- och Kulturstig från Flabäck runt gravfältet på Karlabräcka

Karlabräcka

Mellan Fageredssjön och E 6 finns Karlabräcka, en moränrygg som bildats av inlandsisen. Uppe på Karlabräcka finns ett gravfält vars högsta punkt idag når ca 55 m ö h. Gravfältet ligger på gränsen mellan Fagered och Gastorp i Lindome.

Ren- och uroxjägare

Inlandsisen smälte undan från detta område för ca 13 000 år sedan. Dalen där E 6 nu går var först ett sund och sedan en havsvik. Det äldsta fyndet efter människor i Karlabräckas omgivning är en pilspets av flinta, funnen i Skogstuna lite öster om gravfältet på Karlabräcka. I Balltorp några kilometer norr om gravfältet har man grävt fram 9 000-åriga boplatzrester. Där fann man förutom mängder av flinta bl a en eldstad, ben av urox, vildsvin, utter, vildkatt och hund samt rester av hopsamlade nötter. För stenåldersmänniskorna var flintan en viktig råvara till redskap och vapen. Flintan kom från kritklipporna i Danmark och Malmöområdet och fördes hit av havsströmmarna i isflak.

pH-värde 7

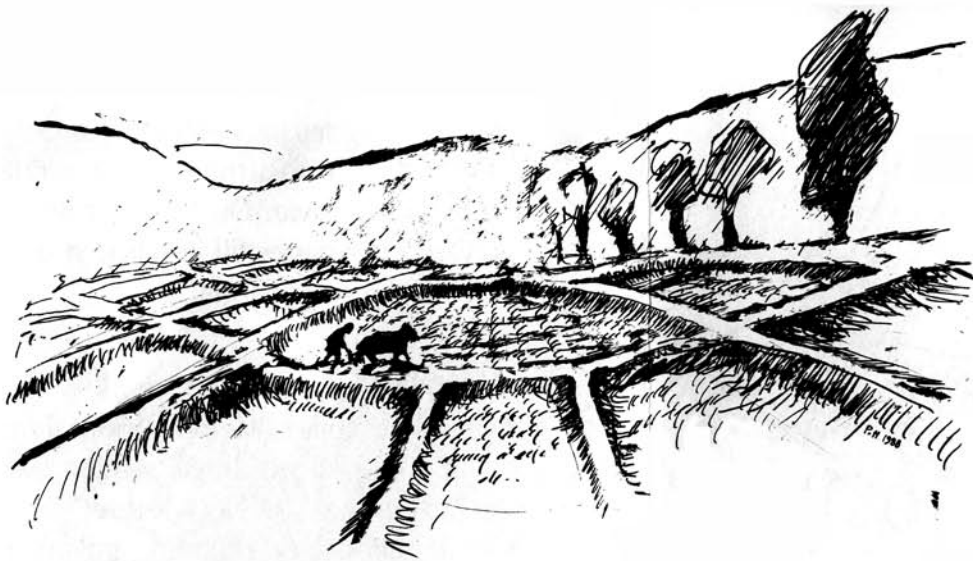
De människor, som tidigt bosatte sig i området, valde bra mark att bo och odla på. Jorden här är finkornig och ganska lätt, en förutsättning för jordbearbetning och odling med forntidens enkla trärredskap. Man kan idag dessutom konstatera att jorden innehåller mycket näringsriktiga beståndsdelar. När Mölndals gatukontor 1987 gjorde mätningar i Fageredssjön, visade sig pH-värdet vara drygt 7 och alkaliniteten, dvs motståndskraften mot försurning, vara mycket stor. Så fina värden finns inte från någon annan plats i kommunen. På järnåldersgravfältet på Karlabräcka finns högar och stensättningar. Gravfältet ingår idag i kommunens skötselplan. Slätter sker på sensommaren när örternas frön hunnit mogna.

Utsikten

Från den största högen uppe på gravfältet på Karlabräcka har man fin utsikt mot Valåsbergen och Lindome. Tidigare kan man ha haft utsikt åt andra håll härifrån. Idag skymmer skog sikten. Man kan fundera över om inte människor har kommunicerat över långa avstånd med rök- och ljudsignaler. Högen är delvis raserad. Troligen har man plockat sten ur den till de många raka stengårdsgårdarna i närheten vilka tillkommit i samband med markskiften under de senaste århundradena.

Forntidsvägar

Moränhöjder var och är bra underlag för vägar. En forntidsväg gick över Fjärås bräcka, genom Älvsåker, förbi området vid Lindome kyrka, över Lindomeån vid Werners fabriker och på Allmänna bräcka förbi Stretered till Källered. Flera gravfält kantar denna väg. Hålvägen från Karlabräcka ledde troligen till denna forntidsväg. Den har använts så mycket av människor och djur att höga slänter bildats. När E 6 byggdes tvärs över hålvägen gjordes utgrävningar av de boplatser och gravhögar, som kantade den.

Bönder

Då människorna lärde sig odla säd blev de mer bofasta och kunde hålla boskap som kor och får. Karlabräcka har varit bebott under långa tider. Det vet man på att flera olika slags forngravar finns i området. Den äldsta bevarade graven är en hällkista som är ca 4000 år gamla. Gravarna låg vid denna tid nära boplatserna. På bondestenåldern bodde man i 10-20 m långa hus med låga väggar och branta tak. Kläder vävdes av ullgarn och lerkärl tillverkades. Man plöjde med oxar och årdar och odlade till exempel korn och vete.

På Karlabräckas sydostsluttning har människorna funnit ett skyddat läge för vindarna från havet. I Göteborgs skärgård har på samma sätt många av dagens samhällen och hamnar byggts i lä på öarnas sydostsida.

Naturen som resurs

De första träd som växte i området var sälg, björk, asp, tall och en; lite senare hassel och al. Under den varma perioden som kom därefter täckte ädellövskogen området. Först under den kalla perioden ca 500 år f Kr började granen invandra i Sverige norrifrån. Granen nådde detta område först efter Kristi födelse. Naturens rika resurser har genom tiderna utnyttjats väl. Enen har till exempel använts till kärl, korgar, rep, mjärdar och gårdsgårdar. Kött och fisk har enrisrökts och enbär har kryddat mat och dryck.

Orostider

Vissa tider var oroligare än andra. Under orostider på järnåldern och även i senare tid drog sig människorna med sina djur upp på höga berg i närheten av boplatserna. Där uppe försökte de skydda sig mot fiender bakom stenmurar, som troligen förstärktes med träpalissader. Lämningar efter en sådan fornborg finns på Borgerås norr om Flabäck.

Flabäck som riksgräns

Flabäck kom att utgöra gräns mellan Kålleröd och Lindome socknar på 1200-talet då sockenindelningen införts. Eftersom Kålleröd låg i Västergötland och Lindome i Halland kom bäcken även att utgöra riksgräns mellan Sverige och Danmark under de tider då Halland tillhörde Danmark. Vid Flabäck hölls runt år 1600 tre gränshandlingar mellan svenska och danska sändebud.

